

3. Romantická revolta proti spoločnosti vo svetovej romantickej literatúre

Spoločenskú situáciu v tomto období charakterizujú najmä dve veľmi dôležité udalosti: - priemyselná revolúcia v Anglicku
- Veľká francúzska revolúcia.

Bolo to obdobie pádu feudalizmu a rozvoja kapitalistických vzťahov. Do zmeny zriadenia vkladali ľudia veľké nádeje - očakávali osobnú i národnú slobodu (heslá VFR - sloboda, rovnosť, bratstvo). Tieto ideály sa však nestali realitou.

Spoločenské i medziludské vzťahy v tomto období určuje súkromné vlastníctvo (peniaze). V dôsledku protirečenia v spoločnosti sa mení pohľad človeka na svet. Namiesto rozumu je v popredí cit (nespokojnosť, pochybovanie, odpor proti spoločenskému zlu, vzbura).

V tejto situácii nastupuje na prelome 18. a 19. storočia nové umelecké hnutie - **preromantizmus** a neskôr **romantizmus**.

Tento smer charakterizuje **individualizmus** (zdôrazňovanie jednotlivca), ktorý sa prejavuje najmä v opise **hlavného hrdinu**.

Romantický hlavný hrdina je výnimočný - ojedinelý, duševne silný, obetavý, odvážny, schopný postaviť sa sám proti zlu a nespravodlivosti v spoločnosti (titanizmus - obrovská duševná sila). Práve táto vzbura ho stavia na okraj spoločnosti a jeho boj končí tragicky. Pretože vie, že jeho boj je vopred odsúdený k porážke, ďalšou jeho vlastnosťou je pesimizmus (rozpor medzi snom a skutočnosťou).

Kvôli pesimistickej súčasnosti sa autori tematicky orientujú najmä na minulosť alebo nádeje a predstavy o budúcnosti. Štýlovo je na prvom mieste poézia (lyrika), menej sa rozvíja próza a dráma.

Preromantizmus a romantizmus sa najskôr rozvíja vo Francúzsku a Anglicku, neskôr v Nemecku, Rusku, Poľsku, Maďarsku a u nás.

Americká literatúra

Edgar Allen POE - prozaik a básnik - zakladateľ literatúry hororu a nového typu detektívnej literatúry.

Romány: Predčasný pohreb
Jama a kyvadlo
Zlatý skarabeus
Vraždy v ulici Morgue

Poézia: Havran

Francúzska literatúra

Alexandre DUMAS st.: Kráľovnin náhrdelník
Jozef Balsamo
Dobytie Bastily
Traja mušketeri
Gróf Monte Christo

Jean-Jacques ROUSSEAU: filozof, básnik a prozaik - pochopil príčinu spoločenskej nerovnosti - vytvárajú a stupňujú ju peniaze alebo súkromné vlastníctvo. Domnieval sa, že ideálnou je výchova ďaleko od spoločnosti, uprostred prírody, kde je harmónia a šťastie. Tieto názory vyjadril v románe Emile (O výchove)

Viktor HUGO: vrcholný predstaviteľ fr. rev. rom. - básnik, prozaik, dramatik

Poézia: lyrika - osobná & spoločenská:
Spevy súmraku (smrť jeho dcéry)
Jesenné lístie

epika - *Legenda vekov (zb. eposov) básnický prierez minulosti, prítomnosti a budúcnosti ľudstva (báseň "Kráľom" - kritika kráľov za ich tyranstvo voči poddaným)

(pozn.: V našej lit. možno k tomuto dielu prirovnať dielo Janka Kráľa "Dráma sveta".)

Dráma: Ruy Blas
Kráľ sa zabáva (predloha k opere G. Verdiho - "Rigoletto")
Hernani

Próza - romány: Chrám Matky Božej v Paríži
*Bedári
*Robotníci mora
*Deväťdesiattri
*Muž, ktorý sa smeje
*- NAPISANE V EXILE (PO NASTUPENI NAPOLEONA III.)

Chrám Matky Božej v Paríži - hist. román.
Podáva v ňom kontrastný obraz života v stredoveku, biedu a hrdinstvo ľudu, sebeckosť a zákernosť aristokracie. Kritika cirkvi; pre nich obyčajný ľudský život nemá cenu. "Vodu kážu, víno pijú." Hlavní hrdinovia: Esmeralda - krásna cigánka, obľúbená medzi ľuďmi. Quasimodo - škaredý poloslepý hrbatý zvonár, odsúdený a vysmievaný ľuďmi kvôli svojmu vzhľadu. Má však citlivú dušu, zamiluje sa do Esmeraldy, niekoľkokrát ju zachráni pred smrťou, ona sa mu však vyhýba. Končí sa to smrťou oboch a ich nájdením v spoločnom hrobe.

Ideou diela je túžba po ľudskosti a nenávisť voči bezpráviu. Charakteristickými črtami sú: harmónia kontrastov, bohatý opis, široké filozofické úvahy, citovosť, rušný a napínavý dej, postavy z najnižších vrstiev.

Bedári

- vyše 2000 postáv, okolo 30 rokov práce
- opisuje veľkú biedu ľudu, ale pripisuje im dobré vlastnosti. Hl. hrdina Jean Valjean - dobrý, nesebecký, nespravodlivo odsúdený na Galeje. Po 20 rokoch ušiel z väzenia. Ukradol biskupovi 2 svietniky. On ho zachránil, vyhlásil, že mu ich daroval. To ho dojalo, začal nový život, chcel pomáhať ľuďom. Zobral si sirotu, aby sa o ňu staral.
Opäť vyjadruje túžbu po spravodlivosti, slobode a lepšom živote.

Nemecká literatúra

Preromantizmus a romantizmus sa v Nemecku prejavil v programovom hnutí "Sturm und Drang" (búrka a nápor). Jeho cieľom bolo realizovať ideu slobody; odpor proti feudálnemu útlaku, nadvláde šľachty. S myšlienkami tohto hnutia sa stotožnili dve najvýznamnejšie osobnosti tejto doby v Nemecku: Johann Wolfgang Goethe a Friedrich Schiller (+ Heinrich Heine).

J. W. GOETHE: básnik, prozaik, dramatik.

Vstup do lit. - básnic. dielo Prometeus (aktualizácia známeho antického motívu - odvaha človeka postaviť sa proti vyšším mocnostiam a obrániť práva utláčaných (idea slobody).

Dalšie diela: Utrpenie mladého Werthera (román v listoch)

Torquatto Tasso (tal. barok)

Ifigénia v Tauride

hist. drámy

Faust (veršovaná dráma)

Utrpenie mladého Werthera

- tragická láska, ktorej bránia spoločenské rozdiely, privedie hrdinu k samovražde.

Faust - veršovaná dráma

Autor využil stredovekú legendu o učencovi, kt. zapredal svoju dušu diablovej preto, aby poznal všetko, to, čo obyčajný človek nepozná. Napriek tomu nebol šťastný. Až tesne pred smrťou zistí, že život má zmysel len vtedy, keď robíme niečo aj pre iných. (Ešte stihne rozkázať diablovej Mefistotelovi, aby vysušil močiare - jediný dobrý skutok vo Faustovom živote)

"Zaslúži len ten slobodu si s životom, kto denne o ňu bojuje."

F. SCHILLER:

drámy: Zbojníci Zo súčasnosti

Úklady a láska

Viliam Tell

Panna Orleánska

Z minulosti - zaznieva zanietenie za

Mária Stuartová

ideál obč. slobody

Don Carlos

Zbojníci

- hlas proti feudálnemu absolutizmu

Hl. hrdina (Karl Moor), brat Franz ho osočovaním zbaví dôvery otca, stratí snúbenicu a právo dedič. Za toto sa vzbúri proti otcovi a feudalizmu, stáva sa vodcom zbojníkov a bojuje proti absolutistickému štátu a cirkvi svojím bohom lásky a spravodlivosti. Nakoniec zomiera - nezvláda rozdiel medzi ideálmi a skutočnosťou.

Úklady a láska

- vyjadril názory hnutia Sturm und Drang

- 1. nemecká politická tendenčná dráma

- na téme lúboštného vzťahu medzi šľachtickým synom Ferdinandom a meštianskou dievčinou Lujzou predstavuje dobové rozpory a ich veľmi zložité prekonávanie

- jeho diela sa vyznačujú silnou ideou slobody, túžbou po dobre a pravde, obžalobou feudálnej spoločnosti.

Maďarská literatúra

Sándor *PETŐFI*:

- jeho tvorba je blízka fr. a nem. romantizmu
- písal revoluč. básne a lúboš. lyriku

diela: Apoštol

Vítaz Janko (veršovaná rozprávka)

Obeste kráľov

- hl. myšl.: vyhudenie zla od koreňa, nielen okolia, pretože zlo opäť vyrastie.

Ruská literatúra

Alexander Sergejevič *PUŠKIN*:

diela: Kaukazský zajatec

Cigáni

vydedenci spoločnosti

Medený jazdec

Poltava

výnimoční jedinci

Boris Godunov (historická tragédia)

Eugen Onegin (veršovaný román)

Piková dáma

Belkinove povesti

Kapitánova dcéra (historický román - povesť)

- diela majú charakter lásky k človeku, nenávisť k dobe

Eugen Onegin

- E.O. - zbytočný človek, bohatý, bez zmyslu života

Boris Godunov

- cez minulosť zobrazil prítomnosť a úlohu ľudu v dejinách

Michail Jurievič *LERMONTOV*

diela: Démon

Hrdina našich čias (tragédia-hl.hrd.Pečovín-zbytoč.človek)

Démon

- téma boja dobra so zlom.
- D. - odsúdený na samotu bez lásky, no zamiluje sa do princeznej Tamary a svojou láskou ju zabíja, prehráva svoj boj s bohom.

Poľská literatúra

Adam *MICKIEWICZ*:

diela: Óda na mladosť (vlieva mladým ideály lásky a priateľstva)

Konrad Wallenrod

Pán Tadeáš

Eposy

Dziady (V duchu mesianizmu - názor, že Poliaci sú vyvolený národ, ktorého utrpenie je obetou pre blaho ľudstva-; v 1. časti hovorí o svojej nešťastnej láske, v 2. časti spája osud hrdinu s tragédiou národa po povstaní.)

Anglická literatúra

George Gordon *BYRON*
Percy Bysshe *SHELLEY*
John *KEATS*
Walter *SCOTT*

G.G.*BYRON*: Childe Haroldova púť (autobiografické dielo)
Väzeň Chillonský
Don Juan (komický epos, paródia)

Childe Haroldova púť

- lyrický cestopis vo veršoch, autobiograf. dielo, výsledok protestu citlivého romantic. človeka proti neslobode, tyranii, nespravodlivosti, falošnej parlamentnej demokracii.

Autor na protest odchádza z domova a cestuje (sprevádza čitateľa) po Európe (krajiny, kde žil - Nem., Švajč., Belg., Grécko, Portug., nakoniec sa usadil v Taliansku).

- jednoznačné odsúdenie všetkého zlého - vojny, neporozumenia medzi národmi, na 2. strane vyzdvihovanie lásky, ľudskosti, priateľstva, spravodlivého sveta.

Väzeň Chillonský

- príbeh väzňa z väznice Chillon vo franc. oblasti Švajčiarska (pri Ženev. jazere). Obraz o tom, ako natrvalo poznamená nesloboda človeka, že nedokáže viac žiť ako slobodný človek.

P. B. *SHELLEY*: Odpútaný Prometheus

- veršovaná dráma, využil Aischylovu tragédiu Pripútaný Prometheus - hl. hrdina (Titan - symbol ľudstva) je prikovaný ku skale, pretože v krajine vládne tyrania, krutovláda, nesloboda (Jupiter). Titana chcú oslobodiť zemské i nadpozemské sily dobra (Zem, Mesiac, Ázia - symbol prírody), čo sa im nakoniec podarí. Jupiter je zosadený z trónu a v krajine zavládne sloboda, spravodlivosť a láska.

W. *SCOTT*: Ivanhoe Rob Roy Edinburské väzenie

- Anglicko 18. stor., vláda Juraja II., ide o dobu, keď bolo veľké napätie medzi Škótskom a Anglickom.

Česká literatúra

Karel Hynek Mácha:

Máj - lyricko-epická skladba (4 spevy + 2 intermezzá)

- vrcholné dielo čes. romantizmu

Mácha vylíčil dušev. stav odsúdenca (kladie si otázku: "Čo bude po smrti?" Radšej sa utešuje, že nič.), ktorý odsudzuje spoločnosť, ktorá ho sama vohnala do tejto situácie.

Mácha sa stotožnil s tragickým osudom hrdinu, keď v závere priradil svoje meno k menám oboch postáv: "Hynku! Viléme!! Jarmilo!!!"